

Drøftelserne vil samle sig om to hovedgrupper af emner: dels viktimologiens teoretiske perspektiver, metoder og nuværende stilling, dels problemer i relation til det strafferetlige system (bistand til ofre, erstatningsordninger etc.). Interesserede kan få nærmere oplysninger ved henvendelse til dr. Emilio Viano, Center for the Administration of Justice, The American University, Washington, D.C. 20016, U.S.A.

Litteratur

John Lambert: Crime, Police and Race Relations. London 1970. 308 s.

Hovedhensikten med Lamberts undersøkelse er å gi en beskrivelse av kriminaliteten i Birmingham, for derigjennom å kaste lys over spørsmålet om kriminalitetsfrekvensen blant immigranter — først og fremst irlendere og fargede. Undersøkelsen er basert på data innhentet fra politiet om de saker som ble anmeldt i byen over en periode på fire måneder ved årsskiftet 1966—1967.

Lambert foretar en inndeling av de forskjellige distrikter i byen på grunnlag av andelen immigranter i forhold til befolkningen som helhet, og finner at det er klare forskjeller på dette området. Det viser seg at frekvensen av immigranter — og da særlig fargede immigranter — er høyest i slumdistriktene rundt bykjernen, og at den avtar etterhvert som man kommer utover i de høyere arbeiderklasse- og middelklassestrøkene fjernere fra sentrum. Og i overensstemmelse med en lang rekke tidligere undersøkelser finner han at kriminalitetsfrekvensen viser det samme mønster. Jo nærmere man kommer sentrum og jo sterkere dominansen av immigranter er i vedkommende strøk, jo høyere er kriminalitetsfrekvensen.

Når han går over til å se på hvem som blir siktet for straffbare handlinger skifter imidlertid bildet. Det viser seg nemlig da at de fargede immigranter skiller seg ut. Ikke ved å ha en høyere, men ved å ha en lavere kriminalitetsfrekvens enn befolkningen for øvrig. I motsetning til den vanlige oppfatning skyldes den høye kriminalitet i områder med høy immigrasjon derfor ikke immigrantene selv. Forklaringen er at fordi andre boligområder er stengt for dem, må de fargede immigrantene slå seg ned i områder som på forhånd er preget av kriminalitet og forfall.

Men på lengre sikt vil dette kunne få følger. Det er sannsynlig at de livsvilkår som immigrantene bys, over tid vil sette sitt preg på dem, og først og fremst på deres barn. Eller som Lambert uttrykker det (285):

„Den første og viktigste konklusjon på denne undersøkelsen er at man — som en lovmessighet — kan forutsi at så lenge nykommende emigranter er tvunget til å bosette seg i bestemte høy-kriminelle strøk, vil deres kriminalitet øke slik at den med tiden vil nærme seg den som ellers finnes i området.“

For de irske immigranter er forholdene annerledes. Selv om heller ikke de er jevnt fordelt over hele byen er spredningen langt større enn for de fargede immigranter. Og irlendernes kriminalitet er i langt større grad en avspeiling av kriminaliteten i de distrikter hvor de bor. Blant irlendere i distrikter med høy kriminalitet er også deres kriminalitetsfrekvens høy — mens den i distrikter med lav kriminalitet er lav.

Til tross for at irlendere ikke har høyere kriminalitet enn englanderne selv, er det en utbredt oppfatning at det motsatte er tilfelle. Og det viser seg også at forholdsvis mange av de unge lovovertredere oppgir å ha irske foreldre. Undersøker man dette nærmere finner man imidlertid at svært ofte er forholdet at den ene av foreldrene — og oftest moren — er engelsk, mens faren er irsk, og den unges avstamning blir følgelig registrert som irsk. Men samlivet har i mange tilfelle vært svært kortvarig — og den unges forhold til faren ytterst sporadisk. Det er moren og hennes bakgrunn som har satt sitt preg på barnet. Og hun er engelsk — men ofte fra lavstatusmiljø og ute av stand til å ta seg av de problemer som reiser seg i den daglige tilværelse, og det er disse forholdene og ikke det faktum at faren er irsk som har preget den unge. Spørsmålet om etniske faktorer er følgelig av underordnet betydning — det som er av betydning er at det er fattige familjer hvor i særlig grad moren er preget av en rekke psykiske og sosiale handicaps.

Lamberts undersøkelse er viktig fordi den er med på å kullkaste en av de mange forsøk på å underbygge rasediskriminering med rasjonelle betraktninger. Immigranter er ikke mer kriminelle enn andre. Og dersom de er det, skyldes det ikke deres etniske bakgrunn — men at de er henvist til å bo i høykriminelle områder.

I en annen — og mindre — del av boken tar Lambert sikte på å gi en beskrivelse av de problemer politiet er konfrontert med i immigrantdistriktene. Beskrivelsen er her — i motsetning til i resten av boken — mer basert på inntrykk enn på systematiske observasjoner. Og flere av de temaer han tar opp er drøftet av mange andre innenfor politiforskningslitteraturen — som f. eks. politiet som profesjon, politivold og politiets diskresjonære myndighet. Men deler av drøftelsen er likevel av interesse.

Lambert — som mange andre — peker på at politiet har mange og mangerte oppgaver, og at etterforskning av straffbare handlinger både målt i tid og arbeidsinnsats er av underordnet betydning. Til tross for dette er det arbeidet i relasjon til kriminalitet som defineres som politiets egentlige oppgave, og utad er det eneste kriterium for behovet for politiet statistikken over lovbrudd og oppklaringsfrekvens. Dette fører i sin tur til at disse oppgavene overprioriteres.

På denne bakgrunn argumenterer Lambert for at både politi-ideologien og kriteriene for politiets effektivitet bør endres fra å legge hovedvekten på politiet som etterforskere til politiet som ordensmakt.

Dette vil også i neste omgang kunne påvirke holdningen til kriminalitet — ikke minst i de distrikter hvor kriminalitetsfrekvensen er høy. For kriminalitet er ikke noe isolert fenomen — det er et resultat av de sosiale forhold som eksisterer i distriktet. Distrikter med høy kriminalitet vil også være distrikter som er preget av en rekke andre problemer hvor politiets bistand er påkrevet. Og ved å hjelpe befolkningen med å løse de problemer som er skapt av manglende informell sosial kontroll og fravær av fellesskapsfølelse — i samarbeid med andre offentlige organer — vil derfor politiet indirekte kunne motarbeide kriminalitet. Dette skyldes ikke minst at kriminalitet i disse strøkene sjelden har noe organisert eller profesjonelt preg — det er konflikter mellom og handlinger overfor medlemmer av lokalsamfunnet sprunget ut av lokalsamfunnet selv.

En endring hvor politimannen som problemløser prioriteres på bekostning av politimannen som oppdager, forutsetter imidlertid også at dette aksepteres av lokalbefolkningen. Så lenge politiet oppfattes med skepsis og uvilje er en slik rolle utopisk — like utopisk som den er så lenge politiet gjengjelder lokalbefolkningens skepsis og uvilje. Dette er ifølge Lambert særlig akutt i relasjon til de fargede immigranter. Stereotypier og fordommer overfor fargede er utbredt i det engelske samfunn — og politiet som alle andre vil være preget av dem. Og når de kommer i kontakt med fargede vil de ha lett for å tolke deres problemer og konflikter som forårsaket av at de er fargede — og ikke som noe som har sitt utspring i deres sosiale situasjon.

Dersom en slik endring skal finne sted må politiet oppgi sin isolerte rolle — og gå inn i lokalsamfunnet. I etablerte og verdihomogene distrikter kan nok den klassiske politirolle være funksjonell både fordi informell kontroll og alternative problemløser eksisterer, og fordi politiet på samme måte som brannvesen eller legevakt vil bli tilkalt av befolkningen i det fåtall av krisesituasjoner, hvor deres bistand blir etterspurt. Men dette forutsetter at befolkningen stoler på politiet. I andre typer av distrikter hvor problemene er flere, problemløserne færre og avstanden både mellom beboerne innbyrdes og i relasjon til politiet er større, må politiet også endre sin rolle.

Selv om han ikke sier det med rene ord, virker det som om Lambert mener at i de distrikter hvor den informelle sosiale kontroll er sterk, kan og bør politiet representere den formelle kontroll — men i distrikter hvor den informelle kontroll har brutt sammen må politiet kaste av seg denne rollen og gå inn som informelle kontrollører.

Lamberts bok er verken særlig nyskapende eller oppsiktsvekkende. Men det er et solid arbeid som faller inn i tradisjonen fra Chicagoskolen — og et nyttig arbeid fordi det bidrar til å rive ned stereotypier om kriminalitet blant fargede og immigranter.

Ragnar Hauge

Gunilla Cedermark & Hans Klette: Polis. Myndighet — människa. Studentlitteratur, Lund 1973.

Robert Wasserman, Michael Paul Gardner & Alana S. Cohen: Improving Police/Community Relations. National Institute of Law Enforcement and Criminal Justice, Washington D.C. 1973.

Klettes och Cedermarks rapport om den svenska polisen innehåller en historisk beskrivelse av den organisatoriska utvecklingen samt en diskussion om de nya uppgifter som samhällsutvecklingen och därmed brottslighetsutvecklingen har fört med sig (Klette). Den andra delen av boken består av Cedermarks rapport om den empiriska undersökningen om polisrekryternas sociala bakgrund och attityder, som hon utfört. Denna bok stöder det helt allmänna intrycket, att även om 1965 års organisationsförändring har skapat bättre möjligheter för effektiviseringen av polisens verksamhet, har den däremot inte åstadkommit någon kännbar förbättring i förhållandet mellan allmänheten och polisen. Frågan om vad man kan göra för att förbättra förhållandet tas upp i boken för en noggrann diskussion, och bland de konkreta förslag som Klette kommer fram med, är skapande av en bättre utbildad, professionell polis, och arbetsfördelning mellan polisen och andra serviceyrken i fråga om uppgifter som är endast indirekt anknutna till egentliga polisuppgifterna.

Den amerikanska rapporten är publicerad av LEAA (Law Enforcement Assistance Administration) som blev inrättad för några år sedan och som har en central och aktiv roll i regeringens program för kampen mot kriminaliteten och som därmed väl liknar det brottsförebyggande rådet i Sverige. Den serie av publikationer som rapporten tillhör, heter „prescriptive packages“ och har till syfte att förse administratörerna inom rättsväsendet med bakgrundsinformation om situationen inom deras område samt föreslå operationella riktlinjer för verksamheten. Den aktuella rapporten innehåller en evaluering av tidigare community relations program. Rapportörerna konstaterar, att de flesta försöken — vare sig de har gått ut på att förbättra kommunikationen mellan polisen och allmänheten eller på att förbättra polisens image (t. ex. genom den s.k. „Operation Handshake“ eller andra liknande), eller på att ge vidareutbildning åt polisen gällande community relations — har visat sig vara ganska misslyckade. Utgångspunkten för det nya programförslaget är konstaterandet, att förhållandet mellan polisen och allmänheten i första hand determineras av *kvaliteten* av polisens service. M.a.o. försöken att förbättra relationerna måste reflektera polisens vilja att satsa på bättre service. På den konkreta nivån rekommenderas etablerande av specialenheter inom polisstyrkorna som blir ansvariga för realiserande av programmen. I sin verksamhet måste dessa fästa speciell uppmärksamhet vid öppenhet i polisens förhållande till allmänheten. Detta är en nödvändig förutsättning för bättre relationer eftersom polisens verksamhet nödvändigtvis innebär mycket vida befogenheter och diskretion. Bland andra

punkter av särskild vikt är behovet av en mera decentraliserad polis-administration — utan att därigenom försämra polisledningens möjligheter för direkt operationell kontroll; bättre utbildning för polisen samt behovet av en kontinuerlig värdering av de konfliktsituationer som uppstår.

Som en kort sammanfattning kan man konstatera, att båda rapporterna kommer fram med i och för sig mycket värdefulla konkreta förslag för förbättrande av förhållandet mellan polisen och allmänheten och därmed också av polisens arbetssituation. Men samtidigt är man också tvungen att medge, att någon reell förändring i polisens situation i dagens samhälle inte kan uppnås utan förändringar i definitionen av polisens roll i samhällsstrukturen. Om man syftar till att verkligen minska distansen mellan polisen och allmänheten, blir det nödvändigt att öppna möjligheter för allmänheten att delta i det beslutsfattningsprocess genom vilket polisens verksamhet bestäms. Polisens mest abstrakta uppgifter som beskyddare av den existerande samhällsordningen är sådana, inför vilka de vanliga medborgarna har de minsta möjligheter att utöva kontroll över polisen, även om denna verksamhet, t. ex. i form av massmobilisation av polisen vid strejker och andra konfliktsituationer, utgör den mest aggressiva delen av polisverksamheten. Men även under helt normala omständigheter är polisen outkomlig för demokratisk kontroll när det gäller den operationella verksamheten. En kritisk granskning av de egentliga möjligheter som de sk. polisenämnderna kan erbjuda till demokratisk kontroll, till exempel, kan ifrågasättas. Men som sagt, vid sidan av den sistnämnda typen av mera principiell diskussion är det också värdefullt att diskussionen på det mera konkreta planet pågår om „bättre polis“.

Katriina Virtanen

Gerhard Mauch & Roland Mauch: Sozialtherapie und die sozialtherapeutische Anstalt. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart 1971. 101 s.

Denne vigtige analyse af væsentlige sider af nutidigt behandlingsarbejde overfor kriminelle har jeg først fået lejlighed til at læse i 1974. Jürgen Baumann fra Tübingen henviser i forordet til, at Hohenasperg var med blandt de institutioner, der var modeller for indførelsen i Tyskland af social-terapeutiske anstalter. Men lige så lidt som hovedmodellen Herstedvester og van der Hooven kliniken i Utrecht eller Maxwell Jones' arbejdsform i England kan denne tyske institution betragtes som en af de tænkte nye institutioner.

Gerhard Mauch har i Tyskland været en betydningsfuld pioner. Med store forventninger modtages derfor denne redegørelse, udarbejdet i fællesskab med sønnen. Den indeholder en meget grundig gennemgang af alle de teoretiske og praktiske problemer, der skal løses, hvis loven, der kræver etablering af social-terapeutiske institutioner i alle tyske Länder pr. 1/10-73, skal blive en succes. Let bliver det ikke. Den nød-

vendige optimisme synes der ikke at være for meget af, men derimod er der i tiden nok af skepsis.

Udgangspunktet er den almindelige enighed om, at det særligt belastede klientel i hvert fald ikke kan ventes at få udbytte af en simpel frihedsberøvelse. Men hvad kræver den nye lov?

Mauch'erne gennemgår først begreberne: 1) Den svære personlighedsforstyrrelse. 2) Egnethed til socialterapi og 3) Den kriminelle prognose. Det fra anmelderen overtagne ønske om etablering af en vis usikkerhed som basis for en ændring af mange karakterinsufficientes adfærdsmønster bruges måske nok lidt vel håndfast. Det vil være svært at inddrage en sådan mulighed som kriterium for udvælgelse af egnede klienter.

Der beskrives 3 faser i den i Hohenasperg anvendte terapi. Det synes rimeligere, om man havde opstillet en trinvis udskrivning som 4. fase og det, der betegnes som den endelige udskrivning som 5. Når dette ikke sker, skyldes det sikkert, at Mauch placerer psykoterapien som det første og væsentligste element i sin terapi — vel nok betinget af sin psykoanalytiske træning. Først derefter omtales miljøterapi.

Så følger afsnit om adfærds- og kontakterapi og først derefter arbejds- og beskæftigelsesterapi, der rettelig hører sammen med miljøterapien og danner det naturlige overgangsled til ikke alene den fortsatte behandling under den trinvis udskrivning, men også i en lang tid derefter.

Det vil være nødvendigt for at opnå resultater af de social-terapeutiske anstalter at lægge meget større vægt på den ambulante fase med de ofte store svingninger i tilstandsbilledet.

Til slut skildres relativt kortfattet planer for etablering af og bemanning af de nye institutioner. Der gøres direkte opmærksom på, at den psykoterapeutiske proces kan medføre øget uro og øgede besværligheder for personalet.

Loven er nu i kraft, og i nogle stater har man etableret midlertidige „nørdordninger“ for at tilfredsstille de formelle krav. Det bliver interessant at se, om lovens ånd bliver tydelig i disse, men der vil nok gå en vis tid endnu, før man tør udtale sig herom.

Som en vejleder i behandlingsproblematikken og specielt i de tyske problemer er bogen særdeles anbefalelsesværdig.

Georg K. Stürup

Heinz Müller-Dietz: Kriminaltherapie Heute. Forschungsberichte zur Behandlung von Delinquenten und Drogengeschädigten. Walter de Gruyter, Berlin 1974. 143 s.

Bogens 143 sider består af 4 foredrag fra et kollokvium i 1972. I første afsnit giver psykologen Günther Schmitt en klar oversigt over de indtil nu oprettede social-terapeutiske institutioner indenfor vest-

tysk kriminalforsorg og en skematisk beskrivelse af adfærdsterapien, som den anvendes i Ludvigshafen.

Fjerde afsnit om motivationsforløb hos narkomaner, skrevet af en jurist Heike Hans Jung, har størst interesse. Vanskelighederne ved indsamlingen af solide oplysninger til videnskabeligt brug skildres klart. Han har på sin krop følt nødvendigheden af at blive engageret i disse ulykkelige unge menneskers problemer og sine behov for at yde dem en håndsrekning i snart én, snart en anden uforudset situation. Hans åbne ærlighed gør, at man får tillid til hans redegørelse, omend det er svært at forstå, hvorledes han har været i stand til at få et større antal til at gennemføre et ret så kompliceret testbatteri.

Georg K. Stürup

Norval Morris: The Future of Imprisonment. University of Chicago Press, Chicago - London 1974, 144 s.

I sin nylig udkomne bog: *The Future of Imprisonment* fastslår professor Norval Morris, den kendte professor i strafferet ved University of Chicago Law School, at institutionstilværelsen især under fængselsmæssige former er af det onde. Alligevel mener han, at vi ikke har rimelig grund til at tro, at fængsler vil forsvinde indenfor de første generationer. Udfra denne faste fundering i realiteterne vurderes fængslernes fremtidsmuligheder.

Det er et meget betydningsfuldt værk, let læseligt, stimulerende til egne overvejelser og jævnlige provokerende i sine udtryk. Arbejdets kvalitet berettiger en lidt udførligere omtale og et par personlige kommentarer.

De tre første kapitler blev i marts 1974 forelagt som Cooley Lectures i Ann Arbor på University of Michigan Law School. De handler om 1) Fængsel som tvangsbehandling, 2) Rehabilitering og det „rehabiliterende ideal“. 3) Retten til at anvende fængselsstraf. Det fjerde og sidste afsnit bygger på en arbejdsgruppes intensive studier i over et år og handler om principperne for etablering af en speciel institution for 200 recidiverende voldskriminelle.

De amerikanske kvækere etablerede i 1790 i Walnut Street i Philadelphia grundlaget for vor tids fængselsvæsen. Deres håb om at kunne helbrede de kriminelle er slået fejl, men det tog lang tid, før dette blev erkendt. Vi mindes om, at de tog tre midler i brug: a) fjernelsen fra ligesindedes uheldige påvirkning, b) tid til overvejelser og selvransagelse, samt endelig c) vejledning gennem den religiøse belæring, der var datidens fornemste støtteforanstaltning. Fængsel var den tids alternative foranstaltning, der skulle træde i stedet for den udbredte brutale anvendelse af tortur og af dødsstraffe.

Allerede få år efter 1790 blev det særdeles småt med forsøgene på en vejledning. Isolation og tid blev exportvarerne. Også vor tids forsøg

med en individualiseret integreret stimulation til åndelig vækst har været hæmmet af utilstrækkelige muligheder, måske særlig i form af vor mangelfulde viden om de kriminelle levnedsløbs udvikling og afvikling, men også af en uklar og selvmodsigende målsætning: Straf, sikkerheds- og behandlingssynspunkter har optrådt i en uklar sammenblanding, der har hæmmet den for en effektiv støtte nødvendige enighed i holdningen under belastende situationer. På grund af manglende indbyggede kontrolmaterialer ved vi stadig for lidt om, hvad der er opnået eller forsømt overfor de enkelte, vi har forsøgt at arbejde med. I vid udstrækning søger Morris at undgå nogle af disse fejl i sit experimentelle forslag.

Blandt forf.s teser skal nævnes understregningen af, at substituering af fængselsstraf med ambulante behandlingsforsøg kun har ringe udsigt til væsentlige resultater, om man ikke når frem til almindeligt anerkendte veldefinerede principper for anvendelse af fængselsstraf. Vi bør klart fastslå, hvem der bør placeres i fængsel fremfor hvem der ikke bør i fængsel. Rehabiliteringsarbejdet i fængslerne bør intensiveres, men samtidig frigøres for enhver forbindelse med tidsfaktorer for afsoning og fra afsoningsvilkår. Det skal altså være tilbud helt fri for ethvert skær af tvang.

De forskellige former for „prediction“, der danner basis for fastsættelsen af prøveløsladelsestidspunktet, ønskes afløst af et gradueret frigivelsessystem via udgangen og „half-way-houses“, hvad vi betegner som pensionater — under fortsat hjælp og støtte til dem, der ønsker dette.

Der fremsættes hård kritik af amerikanske domstoles praksis og især af den for retsoplevelsen ødelæggende „plea-bargaining“. Karakteristikken er kort og præcis gennem et citat af de kriminelles standard-ønske: „Get me Agnew's lawyers“. Samtidig peges på ny og mere demokratiske veje ud af det nuværende uføre. Der er her stof til mere principielle overvejelser af værdi også for systemer, der er mindre åbenbart prægede af disse ulemper.

Troen på, at man med tilstrækkelig sikkerhed kan forudsige farlighed, får et ordentligt knubs. Mulig farlighed afvises som acceptabelt grundlag for tilbageholdelse. Her kommer politiske synspunkter klart ind i billedet: Hvor mange dømte kriminelle kan man tillade sig samfundsmæssigt set at tilbageholde på formodet farlighed for at undgå drab begået af en løsladt? N. M. står klart på det standpunkt, at straffen må stå i et ganske bestemt forhold til den senest begæede kriminalitet eller række af kriminelle forhold, til hvad der er „fortjent“ under hensyntagen til „skik og brug“, med tilføjelse af, at den idømte straf bør være den mindst mulige, når hensyn tages til den aktuelle pådømte kriminalitet.

Sidste afsnit viser, hvorledes en del af de skildrede principper kan underkastes en praktisk prøve.

Den i dette kapitel planlagte nye institution skal have maximale

sikkerhedsforanstaltninger, men indenfor disse rammer skal der være stor bevægelsesfrihed for de indsatte. Klienterne skal udvælges, så der samtidig etableres helt tilfredsstillende kontrolmaterialer. Af de 6500 mandlige fanger, der afsoner i Illinois, er 800 dømt gentagne gange for voldskriminalitet. Af disse foreslås det tilfældigt at udtage 200 unge til forsøget. Af to andre tilfældigt udpegede tilsvarende grupper, der fortsætter i de sædvanlige fængsler, undergives den ene den sædvanlige — mangelfulde — efterbehandling, den anden får samme intensiverede støttetilbud, som experimentalgruppen vil få.

Experimentets 200 skal være mellem 18 og 35 år, have to pådømte voldshandlinger og kunne opnå prøveløsladelse mellem 1 og 3 år efter modtagelsen. Gangledere af forskellig art holdes udenfor experimentet. Nogle af de 200 vil derfor blive udskudt, men de indgår i et kontrolmateriale.

Frivilligheden sikres ved at lade de udpegede komme „på prøve“ i de første 6 uger. I disse uger bliver deres forhold nøje undersøgt socialt, psykologisk og psykiatrisk, de deltager i en af institutionens mange grupper af 6—8, der bor sammen, spiser sammen og har fast personale, der daglig deltager i to af deres måltider.

I prøvetiden kan de kræve at komme tilbage til sædvanlig afsoning. De, der vælger dette, går også ind i et kontrolmateriale. De, der forbliver i den ny institution, er dog ikke forpligtet til at tage imod de behandlingstilbud, der fremkommer, men må fortsat deltage i deres gruppes liv.

Der skal efter planerne særlige ting til, for at den i de første uger fastlagte prøveløsladelsesdato kan ændres. Prøveudgang med ledsager og senere 72 timers orlov er faste led i arbejdsplanerne. Herefter følger overgangen til pensionatsperioden og fortsat tilbud om hjælp, men ingen pligt til at modtage den.

Centralt er de 6—8 indsatte samliv med faste praktiske medarbejdere. Personalets udvælgelse og træning bliver derfor vigtig. De akademisk uddannede skal især virke indirekte igennem personalet, der har særlige muligheder for at udnytte en opstået situation.

Man regner med 40 % kvinder — også en del i moden alder — og 60 % mænd. På grund af sammensætningen af de indsatte gruppe regnes med, at et flertal blandt personalet også vil blive negre og „latinos“.

Anvendelsen af medicamentel behandling skal indskrænkes til det uundgåelige.

Der skal være gruppemøder med gennemgang af de enkelte indsatte problemer, hvori de pågældende selv skal deltage, og andre møder med rene uddannelsesformål kun for stabsmedlemmer.

Også det vigtige valg af institutionschef diskuteres. På grund af den i Amerika endnu stærkere ængstelse for at give en sådan institution et skær af at beskæftige sig med psykiske afvigere, end den vi kender her i Norden, går tankerne i retning af at vælge en forretningsuddan-

net til chefposten, uanset at værkstedsdriften tænkes at følge de sædvanlige fængselsmønstre. Arbejds- eller økonomiske kortsigtede interesser skal ikke spille ind for den potentielt indsattes valg af institution. Værdien af en human atmosfære og et stabilt miljø fremhæves udtrykkeligt.

N. M. besøgte første gang Herstedvester i december 1948 og har aldrig siden lagt skjul på, at han har interesseret sig meget for vore forsøg. Samtidig med at han har været venligsindet, har han været en lige så skarp kritiker af meget af det, vi foretog os.

Som konsulent for den arbejdsgruppe, der har gennemarbejdet den her skitserede plan, har jeg deltaget i adskillige lange diskussioner om behandlingsproblemer — altid ud fra den kendsgerning, at amerikanske forhold var og er vidt forskellige fra danske. Den almindelige opfattelse af, hvad der er ret og rimeligt, er også her i landet ændret i de sidste 10—15 år. Adskilligt af det nu foreslåede afviger væsentligt fra de i forvaringsanstalten i Herstedvester anvendte arbejdsmetoder. I de senere år er det blevet næsten alment anerkendt, at den fulde frihed er en afgørende faktor i ethvert forsøg på åndelig påvirkning. Dette axiom skal ikke direkte anfægtes, men begrebet „frivillighed“ for den, der befinder sig i en ekstrem marginalsituation, kan måske trænge til en vis afklaring.

Det specifikt menneskelige i vor adfærd er, at denne i meget høj grad er betinget af vore forventninger til fremtiden. Vor adfærd er formålsrettet. Den kronisk kriminelles accept af en behandlingsplan er efter min opfattelse i virkeligheden et resultat af, at han er presset af sine forventninger til (visse) andres forventninger om, hvad han bør foretage sig i sin aktuelle situation. Dybt frustreret, som han er, har han ikke sjældent et latent behov for at blive „presset“ til endnu engang, trods de især af stigmatiseringen betingede massive tidligere skuffelser, at forsøge at tro på sine egne muligheder for en for ham selv og (visse) andre acceptabel social tilværelse. Stigmatiseringens belastning trækker i én retning, venligheden i en lille overskuelig institution, det intense arbejde i indledningsfasen trækker i den anden retning. Disse elementer udgør kraftige pres. Hvis oplevelsen af den fremtidige stigmatisering afbleges via den samlede positivt virkende atmosfære i grupperne, dæmpes angsten for ny frustrering. Personalets holdning afgør, om den „frivillige“ accept manifesteres. Frivillighed vil således være det samme som tilstrækkelig tro på, at formålet er opnåeligt.

Ængstelsen for at acceptere en hvilken som helst form for farlighedsvurdering som grundlag for tilbageholdelse er nok et samfundsetisk fremskridt. Men i hvor høj grad kan vi forvente, at de klare argumenter får indflydelse på den almindelige borger? En kort analyse af et par særsituationer kan så en vis tvivl herom.

Har man som ansvarlig kliniker — enig i denne teoretiske overvejelse — mistet en sig selv nærstående person ved et drab, og har

man på væsentlig vis medvirket til løsladelse af potentielt farlige personer, bliver det af vital betydning for en sådan kliniker at få fastslået, at drabsmanden ikke er en, som man løslod med tvivl i sit sind. Omvendt er det for den samme kliniker en stor belastning jævnligt på institutionen at tale med en langvarigt indsat, som man endnu ikke har turdet anbefale til prøveløsladelse. I begge tilfælde er den plagsomme tvivl betinget af vor utilstrækkelige viden. Klinikeren, den der har den direkte kontakt med de enkelte kriminelle, føler derfor stadig trang til at opnå større sikkerhed vedrørende hver enkelt prøvedskrevens fremtid. Statistikker kan være til stor hjælp for den fjernsiddende administrator. På den følelsesladede holdning til det enkelte medmenneske får de mindre indflydelse.

Kravene om bedre og mere individuelle prognoser vil derfor fortsat dukke op. Det vil nok være en umiddelbar lettelse, hvis juristerne en dag fritager klinikerne helt for disse etiske byrder, men denne „friheds“ følger må også betænkes. Engagementet i den enkelte klients fremtidige skæbne bliver mindre påtrængende. Vor hidtidig vigtigste profylakse overfor mulige nye farlige situationer er en emotionel tilknytning mellem en potentielt farlig prøvedskreven og en professionel medarbejder, som han tør søge hjælp og støtte hos. Et sådant forhold har tilsyneladende jævnligt haft praktisk betydning for den prøveløsladte. Nogle gange har han direkte bedt om bare for nogle få dage at få lov til at komme i sikkerhed igen i den lukkede institution. Kan det belastende engagement opbygges og bevares uden et sådant pres?

Et hovedproblem er udvælgelsen af medarbejdere med passende menneskelige erfaringer, som bliver engagerede i opgaven og vedbliver at være engagerede trods skuffelser og kritik. Med særlig glæde konstateres forslaget interesse for to af de faktorer, vi fra første færd lagde vægt på i Herstedvester. Det gælder primært om at begrænse de indsattes oplevelse af blot at være anbragt i en garderobe til senere afhentning, måske efter en sparsom afstøvning inden genudleveringen til det frie samfund. Først derefter kan et aktivt behandlingsarbejde sætte ind.

Dernæst er det vigtigt at være opmærksom på og rede til at udnytte aktuelle situationer, der måtte opstå eller som reelt engagerede praktiske medarbejdere kan hjælpe frem til behandlingsmæssig brugbarhed, d. v. s. at bidrage til at den pågældende opnår bedre overblik over sin samlede situation og oplever sin tilværelse mere meningsfuldt.

Foruden den af N. M. foreslåede afklaring af juridiske begreber og formål og den nye organisation af en rehabiliteringsorienteret institution vil der blive behov for et personale, der vil og organisationsmæssigt kan få lov til at arbejde efter helt nye tjenestetidsregler med lang fortsat tjeneste og en speciel fordeling af frihedsperioder. Løsningen af sådanne praktiske spørgsmål er også nødvendige, hvis man vil til-

fredsstille vore teoretiske humanitetskrav og vurdere om „vejledning“ af kronisk, alvorligt kriminelle er nyttig for samfundet og for den enkelte kriminelle.

Derefter bliver det politikernes afgørelse, om og i hvor vid eller snæver udstrækning dette skal praktiseres, eller om andre veje end fængsel skal indføres som nye alternative foranstaltninger.

Georg K. Stürup

Unga lagöverträdare I—V. 1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar. Statens offentliga utredningar 1971:49, 1972:76, 1973:25, 1973:49 og 1974:31. Justitiedepartementet, Stockholm.

Klientelundersøgelsen, som den oftest er blevet kaldt, blev under titlen „Klientel- og behandlingsundersøkelser som grundlag for kriminalpolitisk reformarbejd“ fremlagt af professor Ivar Agge og nuværende justitieråd Per Bergsten ved det 4. nordiske kriminalistmøde i Oslo i 1957. Man diskuterede blandt andet observationsperiodens længde, og det blev med rette fastslået, at 3 år, efter de almindelige erfaringer, var fuldt tilstrækkelig. Det blev dog også påpeget, „at det kunne være af stor interesse at følge netop et klientel af unge i så lang tid, at deres mest hektiske ungdomsperiode var passeret, før man havde afsluttet undersøgelsen. Dette ville imidlertid skabe den store vanskelighed, at undersøgelsen ikke kunne afsluttes, før der var gået en 15 års tid. Samfundsforholdene ville have ændret sig så meget, at det ville være tvivlsomt, om resultaterne ville have nogen som helst praktisk betydning“, NKÅ 1957, s. 197 f.

Det følgende må ikke opfattes som en anmeldelse — en indgående vurdering af arbejdet orker jeg ikke — men som en *omtale*, hvortil der knyttes visse refleksioner af mere almen karakter.

Det er et imponerende værk, klientelundersøgelsens medarbejdere har produceret. Medregnes SOU 1969:1¹⁾, bliver det i sidetal til 1170, omend med nogle gentagelser nødvendiggjort af den serievise publikationsform. Men det er ikke blot kvantitativt, der er præsteret en betydelig arbejdsindsats; også kvalitativt er væsentlige afsnit af disse arbejder af høj karat.

Første bind af *Unga lagöverträdare* er forfattet af Gösta Carlsson, Gustav Jonsson, Sten Malmquist, Iba Svahn, Birgitta Olofsson, Sven

¹⁾ *Faktisk brottslighet bland skolbarn.* Enkätundersökning av Kerstin Elmhorn. 1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar. Stockholm 1969. Afhandlingen er ikke omtalt her. Selv om den „utfördes inom den administrativa ramen för klientelundersökningen, intar den en sidoordnad och självständig ställning“. Väsentliga resultat fra undersøgelsen af den skjulte kriminalitet findes i Kerstin Elmhorn, Study in Self-reported Delinquency among Schoolchildren in Stockholm, *Scandinavian Studies in Criminology* 1, 1965.

Ahnsjö, Kristina Humble, Gitte Settergren, nu Settergren Carlsson, Olle Hellberg og Kerstin Elmhorn. Det giver en oversigt over undersøgelsens historik og problemstilling, generelle forklaringer på ungdomskriminalitet, materialeindsamling, metodespørgsmål, herunder specielt den statistiske analyse, og de anvendte socialpsykologiske, psykiatriske og psykologiske metoder, rekruttering i kriminalitetsgrupper og tilbagefald.

Undersøgelsen består i en sammenligning af en gruppe af „kriminelle“ og en gruppe af „ikke-kriminelle“ drenge i alderen 11—15 år, bosat i Stockholm og udtaget i løbet af en to-års periode omkring 1959—1960. Gruppen af kriminelle består af „debutanter“, som dog eventuelt tidligere kan have vist asociale tendenser. Som kontrolgruppe er udvalgt unge, som ikke er anmeldt til politi eller børneværn for kriminalitet eller vanart. Elmhorns undersøgelse af skjult kriminalitet har bekræftet, at registrerede unge lovovertrædere scorer væsentlig højere „kriminalitetspoints“ end ikke-registrerede. De to grupper er matchede med hensyn til alder, socialgruppe, bopæl og familiekonstellation (-struktur). En prøveundersøgelse kom til at omfatte 42 drenge i hver af de to grupper. Hovedundersøgelsen består af 150 kriminelle drenge og kontrolgruppen af 53 ikke-kriminelle drenge.

Hovedformålet har været at belyse årsagerne, og til den ende er der foretaget psykiatriske, somatiske og psykologiske undersøgelser med anvendelse af et stort test-batteri, kortlægning af drengenes sociale baggrund samt indhentning af visse registeroplysninger fra straffe- og socialregistre. Hertil kommer interviews med forældre og lærere.

Bind II i serien af Gösta Carlsson bygger på officielle data om familie, skole og samfund, samt interviews med lærere og sociale myndigheder. En af fordelene ved anvendelsen af de officielle data er, at det ud fra kendskab til fordelingen af visse faktorer, f. eks. socialgruppe og boligområde, bliver muligt at beregne standardiserede værdier for forekomsten af visse andre faktorer i kontrolgruppen, f. eks. intelligens og indkomstfordeling.

Materialet kan opdeles i 8 strata, der defineres ved social klasse, familie-struktur (brudte overfor ikke-brudte familier) og bopæl (i lavt eller højt belastede byområder). Risikoen for at blive rekruteret som kriminel, „debutrisken“, er i 11—15 års alderen 0.03—0.04 i de to laveste strata (1 og 2) og 0.17 i det højeste (8). Den gennemsnitlige risiko er 0.05. Efter 15 års forløb viste den kriminelle gruppe et væsentlig højere risikoniveau end kontrolgruppen med hensyn til persistent og alvorlig kriminalitet. For drenge, der ved 15 års alderen var kendt af politiet, var risikoen for i 18—21 års alderen at være kommet i konflikt med loven 40 %, for dem, der ikke var kendt af politiet, var den mindre end 10 %.

Til vurdering af sammenhængen mellem kriminalitet og kriminalitetsfaktorer har Gösta Carlsson anvendt en af ham selv udarbejdet grafisk metode, niveaudiagrammet, udfra hvilket den statistiske effekt

af en kriminalitetsfaktor kan vurderes. Metoden, der er et mål for, hvor meget fordelingerne overlapper, er i én henseende beslægtet med diskriminansanalysen, der arbejder med skøn over maximale forskelle. Den kan anvendes til vurderinger af en faktors prædiktive værdi, under forudsætning af at man kan sammenligne hyppighederne for en afvigergruppe med totalbefolkningen eller med en restgruppe, d. v. s. den sidste ÷ den første.

Hovedresultatet af denne del af analysen er, at de gængse forventninger om de her undersøgte almene miljøfaktoreres indflydelse på kriminalitet er blevet opfyldt; *men sammenhængen er svag*. Det gælder især overbefolkning og indkomstens størrelse. Ser man på faktorer som kriminalitet og alkoholisme hos forældrene, børneværnsindgreb og perioder med socialhjælp viser sammenhængen sig noget stærkere, men svagest for den økonomiske faktor socialhjælp. Disse belastningsfaktorer kan sammenfattes til et belastningsindex, hvorudfra man kan afgrænse ca. 10 % af befolkningen, som har en kriminalitetsrisiko, der er det tredobbelte af gennemsnitsrisikoen. Herfra stammer 40 % af den kriminelle gruppes medlemmer.

Forskelle, der er betinget af de her nævnte miljøfaktorer, kan altså ikke kaldes betydelige. De svarer til, at man har forklaret mindre end 25 %, ofte under eller omkring 10 % af variansen, hvilket igen svarer til korrelationer i intervallet 0.20—0.40. De fleste af de kriminelle drenge kommer fra familier med normale eller høje indtægter; de fleste af deres forældre er ukendte i kriminal- og alkoholmisbrugerregistrene, og de har i almindelighed ikke fået socialhjælp.

De svage sammenhæng antages at kunne være en konsekvens af de forholdsvis grove miljøindikationer, der er anvendt i denne del af undersøgelsen.

Seriens tredje bind, der handler om hjem, opdragelse, skole og kammerater på basis af flere timer lange interviews med drengene og registeroplysninger om dem og deres forældre, er forfattet af Birgitta Olofsson. I en bred fremstilling gøres der rede for drengenes alder ved første registrerede lovovertrædelse, familiekonstellation, forældres socialgruppe, alkoholvaner, mobilitet, boligstandard, opdragelse, skoleklasse ved første undersøgelse, intelligens, ambitionsniveau, skoletilpasning, kammeratskabsforhold, fritidsanvendelse, ryge- og alkoholvaner. Forholdet til forældre er belyst ved variable som samvær, kontrol, tilsyn og de følelsesmæssige relationer. De tre første spiller den største rolle. Sårbarhed og fjendtlighed overfor forældrene, specielt faderen, er af mindre betydning, og undersøgelsen støtter ikke den antagelse, at faderfiguren skulle være særlig vigtig. Hvis forholdet er godt til moderen, men ikke til faderen, falder færre tilbage både før og efter 18-års alderen, end hvis det modsatte er tilfældet. Det påpeges dog, at de følelsesmæssige relationer og holdninger er svære at iagttage under et interview.

Hovedvægten lægges på opdragelsen, der inddeles i fem kategorier: (1) mild, men fast, (2) mild, (3) streng, (4) slap, (5) lunefuld. De tre første kategorier er alle karakteriserede ved konsekvens, og forældrene viser ingen tegn på ligegyldighed overfor børnene. De adskiller sig først og fremmest ved kravenes styrke, der er ret stor i (1), svag i (2) og meget stor i (3), samt ved reaktionernes strengthed; i (1) og (2) er de milde, straf anvendes kun meget lidt eller slet ikke; i (3) er de stærke, straf anvendes, og forældrenes holdning er autoritær og aggressiv. De to sidste opdragelsesformer karakteriseres ved inkonsekvens, små krav og periodisk ligegyldighed. De adskiller sig ved fleksibilitet i (4) overfor rigiditet i (5); milde (4) kontra strenge reaktioner (5); ingen eller ringe anvendelse af straf (4) overfor strengthed, undertiden med hård legemlig afstraffelse (5).

Disse opdragelsesformers sammenhæng med de kriminelle levnedsløb er klar. Begge former af mild samt den strenge opdragelse fører til konformitet og lovlydighed. Kun en enkelt af kontrolgruppens drenge er opdraget lunefuldt og ingen slapt, medens denne opdragelsesform forekommer hos næsten halvdelen af de kriminelle drenge. På længere sigt virker de inkonsekvente opdragelsesmidler ødelæggende. 97 % af de drenge, der er blevet opdraget slapt eller lunefuldt, er registreret før 18 års alderen og tillige recidiveret efter 18 års alderen, og blandt recidivisterne har $\frac{3}{4}$ fået en sådan inkonsekvent opdragelse. Levnedsløbene er beskrevet i en såkaldt sekvensmodel, udformet af Gitte Settergren Carlsson.

Den er baseret på en todeling af materialet i drenge, som har begået lovovertrædelser efter 18-års alderen, og i dem, som ikke har; indenfor disse sondres mellem 5 grupper efter ikke-forekomst eller forekomst af kriminalitet, og i sidstnævnte tilfælde efter reaktionernes hyppighed og art. Det påpeges, at sekvensmodellen kun giver yderst sparsomme oplysninger om de drenge i kontrolgruppen, der ikke senere havner i politiets register.

Af kontrolgrupperengene er der 41 i sekvensklasse 0 (ingen reaktioner overhovedet), hvoraf 1 har fået en slap/lunefuld opdragelse. Af 12 fra kontrolgruppen med kriminalitet efter det 18. år har ingen fået en sådan opdragelse.

De forældre, der opdrager deres børn inkonsekvent, har ofte dårlige boligforhold, dårlig økonomi og lavt kulturniveau. De forekommer hyppigt mere end én gang i kriminal- og alkoholmisbrugerregistrene. Der er tale om det, Gustav Jonsson har kaldt social arv. Forældrenes situation kan dog ikke betragtes som eneste „årsag“; thi den samme situation findes også hos hver fjerde eller femte af kontrolgruppens drenge, som har fået en mild eller streng opdragelse. Men det anses for sandsynligt, at social frustration kan føre til aggressivitet eller ligegyldighed overfor børnene, specielt når forældrene i forvejen har sociale eller psykologiske handicap.

Bind IV, af Sven Ahnsjö, indeholder en psykiatrisk analyse og vurdering af klientellet, baseret på psykiatrisk interviewing af mødrene, som i hovedundersøgelsen er foretaget af to psykiatere, samt i de tidligere nævnte registerdata. Der gøres rede for graviditet, fødsel og spædbarnsperioden og den tidlige barnealder, legemlige sygdomme samt tilpasningsvanskeligheder. Endvidere hjemmets forhold, opdragelsen og den sociale baggrund, skoleforhold, fritid, kammerater, interesser og vaner. Endelig vægt, højde, legemstype, psykisk status, symptomkombinationer og symptombelastning. Bindet slutter med to kapitler, hvor der forsøges stillet en diagnose og en prognose.

Forholdene omkring fødslen og legemlige symptomer i spædbarnsperioden synes i denne undersøgelse stort set uden kriminogen betydning. Af de symptomer, der viser sammenhæng med kriminalitet, specielt med hyppige tilbagefald efter 18-års alderen, nævnes motorisk uro, hjernetraumer med bevidstløshed og affektlabilitet med aggressionsudbrud. Den motoriske uro er ikke påvist i spædbarnsalderen, men den kan meget vel tænkes at have forøget sandsynligheden for ulykkestilfælde med kranieskader, hvilket særlig synes at have gjort sig gældende i den kriminelle gruppe. En omvendt sammenhæng: hjernesikader, der fører til motorisk uro og affektlabilitet, anser forfatteren på grund af undersøgelsens resultater for mindre sandsynlig.

Svigtende selvkritik og positiv holdning til kriminalitet forekommer ikke hos mindre end henholdsvis 67 % og 63 % af de kriminelle drenge med recidiv efter 18-års alderen, hvilket er signifikant mere end i kontrolgruppen. Disse faktorer tillægges ligeledes væsentlig kriminogen betydning.

Afgørende er dog også i denne del af undersøgelsen hjemmets forhold og opdragelsen. Det gælder først og fremmest „ikke-ordinær“ opdragelse og opdragelse, som drengene reagerer negativt overfor, specielt rettet imod moderen. Ligeledes nævnes mangel på fællesskab i interesser hos forældre og børn, forældrenes kritik af drengenes anvendelse af fritiden, samt skænderier i hjemmet. Endelig møder man også en ugunstig udvikling hos kriminelle drenge, som ikke tror, at de voksne kan lide dem, og hos dem, som tidligt anbringes på børneinstitutioner (daghem och fritidshem). Det kan tilføjes, at psykiaterne ikke har fundet forskelle med hensyn til hyppigheden af slap og lunefuldt opdragelse i den kriminelle gruppe og kontrolgruppen. Drengene er psykiatrisk diagnosticerede således: 'ordinær personlighed', 'miljøskade hos ordinær personlighed', 'miljøskade hos insufficient personlighed', og 'insufficient personlighed'. Den første kategori finder man signifikant hyppigere i kontrolgruppen, de tre sidste uden indbyrdes større forskelle signifikant hyppigere i den kriminelle gruppe, men disse forskelle er mindre fremtrædende indenfor et forenklet sekvensklassesystem.

Disse miljøfaktorer anses for tilstrækkelige som forklaring på en række af de uheldige symptomer, man finder hos unge lovovertrædere.

Specielle, insufficiante personlighedstræk behøver man i disse tilfælde ikke at forudsætte. Den motoriske uro og aggressivitet er dog en undtagelse. Udover alt det, miljøforholdene kan forklare, er det vigtigt, at „söka lösa den motoriske orons och rastlöshetens djupaste orsaker“. Noget af denne problematik tages op i klientelundersøgelsens psykologiske afsnit.

Her omkring nytår, hvor dette skrives, tør man måske sige, at bind V indtil videre virkelig er blevet toppen på kransekagen. Det indeholder resultaterne af en test-psykologisk undersøgelse af klientellet foretaget af Kristina Humble og Gitte Settergren-Carlsson, som begge har erhvervet sig den filosofiske doktorgrad på dette arbejde.

I bogen gennemgås den foran omtalte sekvensmodel med gode eksempler, samt undersøgelsesinstrumenterne, d. v. s. Rorschachprøven og AAT, som er en af forfatterne foretaget tillempning af TAT, Thematic Apperception Test, hvor forsøgspersonen skal beskrive et billedmateriale, der lader mulige fader-, moder-, kammeratfigurer m. v. indgå i forskellige situationer. Også reliabilitet- og validitetsproblemer, som er af afgørende betydning for vurderingen af testresultaterne, diskuteres. Som oplæg til redegørelsen gives der endvidere oversigter over den psykoanalytiske udviklingsteori og den ego-psykologiske personlighedsteori, der udgør grundlaget for forfatternes forklaring af kriminel adfærd. Resultaterne, der *udelukkende* er baseret på de psykologiske tests, vedrører faktorer som intellektuelle og emotionelle ressourcer, angst, aggressivitet, livsholdning, forventninger, kønsidentificering og seksualitet, kontaktforhold, opdragelse, morall holdninger og jegstyrke, samt en række sammenstillinger af disse faktorer. Den statistiske analyse er ført nogle skridt videre end i de tidligere analyser; der er anvendt diskriminansanalyse, trinvis regressionsanalyse, faktoranalyse, „cluster analysis“ og profilanalyse med 19 forskellige variable. Specielle områder er taget op til selvstændig behandling, f. eks. grupperne med alkohol- og narkotikamisbrug, voldsgrupperne, og de institutionsanbragte. Til slut opstilles der et psykologisk diagnosekontinuum, og der foretages en sammenligning af sociale og psykologiske kriminalitetsfaktorer.

Kun enkelte af undersøgelsens problemer og resultater kan omtales her.

Den psykoanalytiske udviklingsteori er formentlig velkendt. Om den ego-psykologiske personlighedsteori kan dette: Teorien forsøger at beskrive jeg'ets (omtrent lig personlighedens) funktion. Et sundt jeg forudsætter en overordentlig målsætning, evne til realistisk at vurdere og aktivt at beherske situationer, samt tilpasning til dem. Gennem barndommen sker der normalt en gradvis udvikling af jeg-funktionen gennem indlæring og modning. Opfattelsen af omverdenen bliver klarere og mere realistisk. Magisk ønsketænkning afløses af realistisk problemløsning og kundskabsanvendelse. Impuls- og affektkontrol

forbedres. Frustrationstolerancen forbedres. Umiddelbar behovstilfredsstillelse kan udsættes. Normerne integreres i personligheden. Oplevelse af konflikter og angst fører ikke til panikreaktioner. Konstitutionelle svagheder eller uheldige miljøforhold, specielt defekter i kontakten med forældrene, kan forsinke eller forstyrre jeg-udviklingen. Efter psykoanalytisk teori gælder det særligt skader i det første leveår. Herved forøges risikoen for en asocial udvikling; men man kan ikke regne med en fuldstændig overensstemmelse mellem bristende jegfunktion og kriminalitet. Ikke alle defekter i jegfunktionen giver sig udtryk i asocialitet, og ikke alle asociale eller kriminelle har brister i jegfunktionen eller psykiske afvigelser.

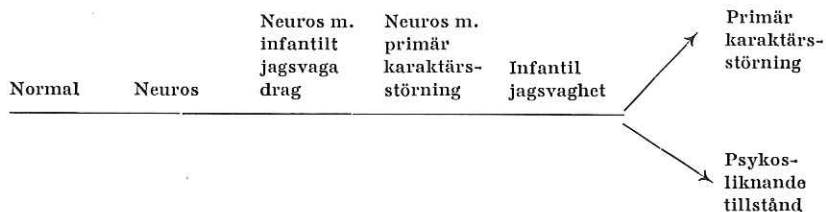
Alle bedømmelser af resultaterne er udført „blindt“, d. v. s. at forfatterne hverken ved testningen eller fortolkningen af resultater har vidst, om drengene var kriminelle eller hørte hjemme i kontrolgruppen. De to tests er bedømt hver for sig. Rorschach-testen antages at give oplysning om mere ubevidste niveauer i personligheden end billedprøven; men det drejer sig stadig ikke om en *objektiv* beskrivelse af de pågældende personer og deres indbyrdes forhold.

Hypoteserne om sammenhæng mellem moralintegration, intelligens og jegstyrkeforholdene er blevet bekræftet. De forskellige dimensioner af angst og aggressivitet er uden betydning, afgørende er evnen til at tolerere, kontrollere og integrere affekterne. Variable vedrørende kønsidentificering og seksualitet synes uden betydning, hvilket kan skyldes, at drengene er testet i puberteten eller før-puberteten.

Forhold af mere socialpsykologisk type spiller — i overensstemmelse med forfatternes hypotese — en afgørende rolle. De kriminelle har mindre engagerede og mere forstyrrede kontakter med familiemedlemmerne end kontrolgruppens drenge. Deres øvrige forhold til familien er ligeledes ringere; specielt er forholdet til faderen dårligt, opdragelseskonflikter forekommer hyppigere, forældrenes normer accepteres ikke, og de kriminelle drenge har ofte mistet den i disse aldersklasser normale oplevelse af emotionel tilknytning til forældrene. Kammeratskabsforholdene er lige så bristfældige. Også her har de vanskeligt ved at tilpasse sig og blive accepterede. Uheldige forhold af denne type adskiller ikke blot den kriminelle gruppe fra kontrolgruppen. De indebærer også en væsentlig forøget risiko for en videre kriminel udvikling.

Sammenfattende fremhæves det bl. a.: „Vanligt är att pojkar som begått brott har dåliga relationer till båda föräldrarna, i synnerhet fadern. De har ofta givit upp sitt engagemang i föräldrarna och istället blivit mer än normalt beroende av kamrater. Då deras kontaktfunktioner är störda blir emellertid även förhållandet till kamraterna dåligt“.

Det psykologiske diagnosekontinuum, der er anvendt, kan skematisk opstilles således:

Begrebet „normal“ er anvendt i snæver betydning; hele materialet tæller blandt de kriminelle 5 % og i kontrolgruppen 24 % normale. — „Neurose“ karakteriseres især ved stærke indre konflikter sammen med evnen til at holde angsten under kontrol gennem forskellige forsvarsmekanismer. Gruppen omfatter 29 % kriminelle og 43 % kontrolgruppertilfælde. Tilsammen udgør disse to diagnoser altså henholdsvis 34 % og 67 % i de to grupper. — Hertil føjes „neuroser med infantilt jagsvage træk“ og „neuroser med primære karakterafvigelser“, som enten er mere angstprægede eller (for at sige det kort) mere „psykopatisk“ prægede, uden at disse træk dog dominerer. De udgør 21 % af de kriminelle drenge og 12 % i kontrolgruppen. — „Infantil jagsvagthed“ er i en vis forstand en mildere form for „primær karakterafvigelse“, men er dog præget af en alvorlig forstyrrelse af jegfunktionen med angst, der ofte holdes nede af aggressionerne, og et bevaret stærkt kontaktbehov. Diagnosen er anvendt på henholdsvis 22 % og 4 % af kriminelle og ikke-kriminelle drenge. — Den „primære karakterafvigelse“ betegner en alvorligt skadet jegfunktion med impuls gennembrud, selvdestruktive tilbøjeligheder, mangel på selvtilid og overkompenserende selvhævdelse. En del af disse personer er passivt begærende, andre aktivt krævende. Noget behov for kontakt opleves så at sige ikke. Angsten undertrykkes ved en række forskellige forsvarsmekanismer. „Om ångesten släpptes fram, skulle den enligt denna djupt störda personlighets upplevande resultera i kaos, identitetsförlust och död“. I hvert fald denne diagnose må være beslægtet med det, mange psykiatere kalder „psykopati“. Sådanne personlighedstyper er fundet hos henholdsvis 10 % og 3 % i de to undersøgelsesgrupper. — Hertil kommer blandt de kriminelle 12 % med psykoselignende, organiske tilstande, eller intellektuel og emotionel armod. I kontrolgruppen er tallet 13 %..

De her citerede tal viser klart, at der er flere normale og flere neurotikere i kontrolgruppen end blandt de kriminelle drenge. Kombineres neurosen med partiel jagsvagthed eller mindre karakterafvigelser vendes billedet om, og dette bliver særligt fremtrædende ved den udprægede infantile jagsvagthed og de primære karakterafvigelser. Disse forskelle accentueres yderligere, når de ses i relation til sekvensklasserne, idet der sker en tydelig forskydning mod de mest belastede levnedsløb. De to typer af alvorlige defekter i jegfunktionen indebærer,

når de kombineres med negativt familieklima eller stærk afhængighed af kammerater, en meget betydelig kriminalitetsrisiko.

Ingen af de normale drenge er kendt for narkotikamisbrug eller voldskriminalitet. Alkoholmisbrug er hyppigst hos de infantilt jigsawe kriminelle (60 %) og de primært karakterafvigende kriminelle (70 %). I de samme grupper forekommer voldskriminalitet hos henholdsvis 35 % og 55 % af de undersøgte.

I et afsluttende kapitel sammenlignes de sociale og psykologiske faktorerers værdi som forklaring på kriminalitet, idet hyppigheden af den pågældende negative eller belastende egenskab i den kriminelle gruppe sættes i relation til dens hyppighed i kontrolgruppen. Hyppighederne sammenlignes visuelt på Gösta Carlssons ovenfor omtalte niveaudiagram. Som kriminalitetskriterier er anvendt debutrisiko og recidivrisiko. Den sidste ligger gennemgående på et noget højere niveau, hvilket betyder større sammenhæng med de nævnte faktorer. Faktorerne har altså ikke blot en vis forklaringsværdi, de er også af prædiktiv betydning.

Resultatet af sammenligningerne er overraskende. De psykologiske diagnoser og bedømmelser baseret på de projektive tests, har „tværtmodt förväntningarna starkare samband med kriminalitet än sociala faktorer som t. ex. ett socialt belastningsindex, konstruerat utifrån familjens förekomst i officiella register med anledning av kriminalitet, alkoholmissbruk, behov av socialhjälp och ingripanden från barnavårdsnämnden. De i den allmänna debatten välkända faktorerna låg socialgrupp, splittrad familj och socialt belastade bostadsområden, vilkas samband med kriminalitet ansetts så väldokumenterade att klientundersökningens material matchats med avseende på dessa faktorer, visar sig ha ännu lägre samband med kriminalitet än nyss nämnda belastningsindex“.

De psykologiske variable forklarer for debutkriminalitetens vedkommende tæt ved 30 % af variansen, de sociale omkring 10—12 %, hvilket svarer til korrelationskoefficienter omkring henholdsvis 0.55 og 0.35. Anvendes recidivkriteriet, bliver tallene noget højere, men den indbyrdes orden forbliver den samme.

Forfatterne bestrider naturligvis ikke, at miljøfaktorerne er sammenkoblede med kriminalitet, men de fremhæver med en henvisning til Healy og Bronner (1936), at det også efter den foreliggende undersøgelse ser ud, som om visse aspekter af personligheden hos den, som oplever og reagerer på miljøet, betyder mere. De tilføjer dog, at det ville være urigtigt at spille miljø og personlighed ud mod hinanden, da det er rimeligt at opfatte personligheden som et produkt af genetiske faktorer og et stort antal vanskeligt identificerbare miljøindflydelser.

Det er så sandt, som det er sagt, og for mange synes det nok en overflødig understregning. Med den overvægt, der i en lang årrække har været lagt på de sociale faktorerers kriminogene betydning, er understregningen imidlertid vel begrundet. *Samspillet* mellem miljø, per-

sonlighed og genetiske faktorer er stadig et af kriminologiens fundamentale problemer.

Klientelundersøgelsen er, som det vil være fremgået af ovenstående, en tværvidenskabelig behandling af væsentlige problemer omkring børns og unges lovovertrædelser. Sociologer, socialpsykologer, psykiatere og psykologer har arbejdet på at kortlægge forskellige områder af dette problemkompleks. De fem afhandlinger giver trods de i mange henseender ensartede beskrivelser og analyser et broget billede af noget, vi for nemheds skyld, men måske ikke særlig træffende, plejer at kalde *virkeligheden*. Synsvinkel og afstand varierer, og det er et spørgsmål, om tilsyneladende varierende og undertiden modstridende iagttagelser og beskrivelser af de samme forhold, som er gjort af teamets forskellige medarbejdere, overhovedet lader sig forene. Væsentlig er i alle afhandlingerne beskrivelsen af hjemmets forhold. Undersøgelsesresultaterne stemmer et langt stykke vej overens. I dem alle peges der på det nære miljøes betydning i barndommen. I en kritisk redegørelse for behandlingen af visse herhenhørende problemer er der imidlertid særlig grund til at koncentrere sig om de uoverensstemmelser i beskrivelsen og fortolkninger, der faktisk findes.

Gösta Carlsson har påvist en relativt svag sammenhæng mellem kriminalitet og visse registerdata vedrørende familie og bopæl, dog noget stærkere for kriminalitet og alkoholisme hos forældrene og børneværnsindgreb. — Olafsson lægger mest vægt på opdragelsens form (konsekvent — inkonsekvent), men siger derudover, at samvær, kontrol og tilsyn har en vis betydning, medens de følelsesmæssige relationer kun spiller en underordnet rolle. Ahnsjö anser den „ikke-ordinære“ opdragelse, som medfører negative reaktioner, specielt overfor moderen, for det væsentlige, men han ser ingen sammenhæng mellem kriminalitet og opdragelsesform. Til dette føjes, at også hjerneskader, motorisk uro og affektabilitet spiller en rolle, omend deres indbyrdes sammenhæng synes noget uklar. Endelig viser de „ikke-ordinære“ personligheder højere kriminalitet. — Humble-Settergren tillægger kontakten med forældrene, specielt et dårligt forhold til faderen, afgørende betydning; men disse faktorer træder dog noget i baggrunden for alvorlige forstyrrelser i jegfunktionen, hvor bl. a. manglende evne til at tolerere, kontrollere og integrere affekterne er et fremtrædende træk.

Det er overvejende sandsynligt, at man her har beskæftiget sig med fænomener, der i hvert fald for norges vedkommende indeholder fælles elementer. Nogle af forskellene beror på *synsvinklen*. Ahnsjö nævner, at den — sammenlignet med Olafsson — manglende påvisning af den inkonsekvente opdragelses kriminogene indflydelse *kan* skyldes, at det i den psykiatriske interviewing er mødrene, der er blevet udspurgt, og at de næppe har været tilbøjelige til at nedvurdere deres egne opdragelsesmetoder. Omvendt kan man måske tænke sig, at mødrene i

den psykiatriske undersøgelse ved at overvurdere deres egen betydning er kommet til at stå som en vigtigere figur end fædrene.

Der er dog næppe tvivl om, at forskerne i visse tilfælde giver forskellige beskrivelser af de samme forhold, fordi afstanden er forskellig. Man kan kalde den størst, når man anvender registerdata vedrørende økonomi og boligforhold, mindre når man interviewer familiemedlemmer, endnu mindre når interview-objekterne er drengene selv, og mindst når man anvender projektive testninger.

Afstand fra hvad?

Fra det *rigtige*, naturligvis — hvad så end dette ord betyder.

Problemet har sikkert stået alle forfatterne klart. I hvert fald Olafsson og Humble-Settergren beskæftiger sig direkte med det. Den første har i de tilfælde, hvor der også foreligger oplysninger om forældrene, i en kompletterende variabel forsøgt at vurdere „den objektive virkelighed“, et begreb, som dog ikke afgrænses eller beskrives nærmere. Hun trøster sig — sikkert ikke helt med urette — med, at selv et forvrænget subjektivt billede, som er virkeligheden for klienten, er afgørende for hans måde at være og opføre sig på. Lad det være sagt uden enhver malice: når man ikke kan opnå „den objektive virkelighed“, lader man sig nøje med den subjektive, som ikke er så ringe endda, for det er den, der bestemmer adfærden.

Kan man komme det nærmere?

På en vis måde stiller Humble-Settergren spørgsmålet: Kender drengene selv — *bevidst* — den subjektive virkelighed? Svaret er benægtende. Det kan belyses lidt mere indgående ved et citat. „Pojkarna har alltså fritt berättat historier till testbilderna. I nästan alla fall har huvudpersonen i berättelsen, identifieringspersonen, blivit en pojke, och historien har handlat om vad denna pojke gjort och vad som hänt honom. Nästan alltid förekommer andra personer i berättelserna, sådana som finns på bilden och ofta sådana som inte finns där utan helt kommer ur pojkarnas fantasi. Moders- och fadersfigurer förekommer, som tidigare nämnts, på flera bilder liksom kamrater. Det vore givetvis helt *orimligt och emot projektiv teori att anta att berättelserna ger en objektiv riktig bild av pojkarnas liv och miljö*. Avsikten med testmetoden är heller inte att ge upplysning om den faktiska, yttre miljön utan om mer eller mindre omedvetna skikt av pojkarnas upplevelse av föräldrafigurer, kamrater etc.“ (kursiveringen foretaget her).

Andetsteds siges det, at AAT særlig giver et indtryk af personens *forventninger* om omgivelsernes reaktioner og holdninger; men det må huskes, at det særlig drejer sig om forsøgspersonernes intrapsyki-ske repræsentationer af fader- og moderfigurerne etc., ikke et objektivt billede af disse personer eller hans forhold til dem.

Det ligger nær at tænke på Einsteins definition af „den objektive sandhed“. — „Ved vort forsøg på at forstå virkeligheden er vi omtrent stillet på samme måde som en, der prøver at forstå mekanismen

inden i et lukket ur. Han kan se urskiven og viserne, oven i købet høre dets dikken, men han har ikke noget middel til at åbne kapslen. Hvis han er genial, kan han danne sig et billede af en eller anden mekanisme, som kunne bevirke netop de fænomener, han iagttager, men han kan aldrig være sikker på, at hans billede er det eneste, der kan forklare hans iagttagelser. Han vil aldrig blive i stand til at sammenligne sit billede med den virkelige mekanisme, og han kan ikke engang forestille sig muligheden eller betydningen af en sådan sammenligning. På den anden side er han fuldt og fast overbevist om, at efterhånden som hans viden forøges, vil hans forestilling om virkeligheden blive mere og mere simpel og forklare flere og flere af hans sanseindtryk. Han tror muligvis også på, at der eksisterer en endelig grænse for hans viden, og at den menneskelige tanke nærmer sig denne. Denne endelige grænse kalder han den objektive sandhed“.

Man må vel medgive, at den grænse for vores intellektuelle formåen, den tilnærmelse til virkeligheden, man i klientelundersøgelsen har nået, ikke ligger særlig tæt på. Nogle har kun set på visernes gang, men der er altså også nogle, der har lagt øret til og lyttet til urets tikken. Spørgsmålet er, hvordan man skal definere den tilnærmelse til sandheden, vi søger. Kan man gøre det klarere end ved som pragmatikere at sige, at det er det sted, hvor resultaterne er formuleret således, at vi på bedst mulig måde kan anvende dens resultater til forebyggelse af ungdomskriminaliteten i Sverige og behandlingen af unge svenske lovovertrædere?

Skal dette kriminalpolitiske formål realiseres, bør man nok først undersøge, hvordan de forskellige variable, som teamets forskellige medarbejdere har opereret med og tilskrevet en uheldig indvirkning på en kort eller lang kriminalitetskarriere, er korrelerede. Det forekommer sandsynligt, at de fleste vil afgrænse stort set den samme gruppe af unge, men det kan være godt at *vide*. Og undtagelserne vil være et særligt studium værd. Jeg mener derfor, at teamets medarbejdere udover det betydningsfulde, de allerede har ydet, endnu skylder os noget: En sammenstilling af resultaterne, og en mere indgående analyse af de kriminalitetsfaktorer, der er draget frem, end vi hidtil har fået, mest af alt, en beskrivelse og vurdering af deres indbyrdes *samspil*. Ganske særlig trænger vi til at få sammenhængen mellem hjemmiljø, opdragelsesmønster og personlighedsegenskaber belyst.

Jeg glæder mig til *Unga lagöverträdare* bind VI.

Karl O. Christiansen.